

Menorah's Mystery

תרומה תשע"ח

EXODUS

PARASHAS TERUMAH

25 / 29-35

them with gold, and the Table shall be carried through them. ²⁹ You shall make its dishes, its spoons, its shelving-tubes, and its pillars, with which it shall be covered; of pure gold shall you make them. ³⁰ On the Table shall you place show-bread before Me, always.

³¹ You shall make a Menorah of pure gold, hammered out shall the Menorah be made, its base, its shaft, its cups, its knobs, and its blossoms shall be [hammered] from it. ³² Six branches shall emerge from its sides, three branches of the Menorah from its one side and three branches of the Menorah from its second side; ³³ three cups engraved like almonds on the one branch, a knob and a flower; and three cups engraved like almonds on the next branch, a knob and a flower — so for the six branches that emerge from the Menorah. ³⁴ And on the Menorah shall be four cups, engraved like almonds, its knobs and its flowers. ³⁵ A knob shall be under two of the branches from it, a knob under two of the branches from it, and a knob under two of the branches from it — for the six branches emerging from the Menorah.

³⁶ Their knobs and branches shall be of it; all of it a single hammered piece of pure gold. ³⁷ You shall make its lamps seven; he shall kindle its lamps so as to give light toward its face. ³⁸ Its tongs and its spoons shall be of pure gold. ³⁹ Of a talent of pure gold shall he make it, with all these vessels. ⁴⁰ See and make, according to their form that you are shown on the mountain.

248

EINEI YISROEL

R. Selsky

IT IS TAUGHT in a Baraisa:

Rebbi Yossi the son of Rebbi Yehudah said: An Aron of fire, and a Shulchan of fire, and a Menorah of fire descended from Heaven and Moshe beheld them and reproduced them [in gold], as it is written, "וראה ועשה כתבניתם אשר אראה בהר" — See and craft them according to their design that you behold on the mountain" (Shemos 25:40). Rebbi Chiyya bar Abba said in the name of Rebbi Yochanan: Gavriel was wearing a type of strap and demonstrated to Moshe how to make the Menorah, as it is written, "וזה מעשה המנורה" — And this is the making of the Menorah" (8:4). Rebbi Yochanan said: What is the meaning of that which it written: "על המנורה השורה" — Upon the pure Menorah" (Vayikra 24:4)? That its fashioning descended from a pure place. (Menachos 29a.)

The precise forms and dimensions of the Mishkan and all its vessels were shown by Hashem to Moshe Rabbeinu, as it is written, "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" — According to all that I shall show you, the form of the Mishkan and the form of all its

vessels, so shall you make" (Shemos 25:9). The Menorah was different. Not only did Hashem show him the image of a fiery Menorah, but the angel Gavriel demonstrated how it was to be fashioned. Ultimately, Rebbi Yochanan declares that the golden Menorah descended straight from Heaven.

2

Menorah's illumination was created by man-made wicks, oil, and flame, so the Oral Torah is man's contribution to the Torah itself (R' Gedaliah Schorr).

³¹ מקשה היצושה — Hammered out shall . . . be made. Although the Menorah consisted of many shapes and forms, all of them had to be hammered from the same ingot; nothing could be made separately and then attached. Midrash Tanchumâ teaches that so difficult was this feat that Moses could not visualize how the Menorah should appear, so God showed him a Menorah of fire. Even then, Moses despaired of actually being able to make it properly, whereupon God instructed him to throw the ingot into a fire — and the completed Menorah emerged (Rashi). That this miracle occurred is suggested by the term shall be made, rather than you shall make, indicating that the Menorah came into being without human intervention.

Gur Aryeh explains that once God showed Moses how the Menorah was to be made, he actually began to make it — otherwise, what was the purpose of the commandment and the demonstration? — but then God assisted him, so that when the ingot was cast into the fire as part of the normal process of crafting it, the work was completed miraculously. This is how God typically performs miracles: First Man must do what he can, and then God comes to his aid. Similarly, at the time of the Splitting of the Sea, God commanded Moses

to split the waters by raising his staff (14:16), and it was only after Moses had done so that God performed the awesome miracle. In Egypt and throughout the years in the Wilderness, Moses performed acts that resulted in miracles; clearly, only God makes miracles, but He wants man to initiate them.

4

The Menorah was the most difficult of the Mishkan's vessels to craft. It was a complex piece of handiwork consisting of many connected parts, such as, legs, stems, cups, and intricate decorations, formed entirely from a single block of gold. It is therefore understood why it was insufficient for Moshe Rabbeinu to have sufficed with the fiery vision of the Menorah.

The Midrash (Shemos Rabbah 15:28) states that the Menorah was "one of the four things that HaKadosh Baruch Hu showed him with His finger, for Moshe found them difficult [to fathom]." For this reason it was necessary for Gavriel HaMalach to show him how the Menorah should be made. Gavriel was shown to Moshe Rabbeinu performing the work of constructing the Menorah, standing by a forge, working the metal and using the tools to form the shape of the Menorah, with his clothes tied up in the manner of a craftsman. In those days people would wear robes which normally hung loosely, but when engaged in work, they would tie them up with a strap so as to keep them from interfering what they were doing.

The final statement of the Gemara tells us that the Menorah was not actually made by Moshe Rabbeinu, Betzalel, or Oholiav, but came down from Heaven completely formed. This raises a question. If the Menorah was to be hand-crafted, the manner of its construction would have to be fully understood, and the purpose of Gavriel's detailed demonstration to Moshe Rabbeinu of the Menorah's construction would be clear. However, the Gemara tells us that the Menorah descended from Heaven fully-formed. If so, what was the purpose of Gavriel's demonstration?

Additionally, it seems that the Menorah was different from all the other vessels in another important way. All the vessels of the Mishkan were constructed using the contributions of the Bnei Yisroel, but the Menorah apparently was not, since the gold from which it was made

came down from Shamayim. This, however, seems to contradict the possuk, "ועשית מגורת זהב טהור מקשה תעשה המנורה" - *And you shall make the Menorah of pure gold, from a [single] block shall the Menorah be made* (Shemos 25:31), which suggests that the Menorah was to be physically constructed in this world, out of the gold collected from amongst Bnei Yisroel.

Perhaps one answer is that Moshe Rabbeinu first attempted to craft the Menorah himself, but that its construction was so difficult that he requested help, and the Menorah or the vision of its construction had to be sent from Above. Chazal do not mention anywhere that Moshe Rabbeinu despaired of fashioning the Menorah, only that HaKadosh Baruch Hu saw how difficult it was for him, and therefore assisted him without Moshe's asking. There exists, however, a truly profound explanation of this contradiction that will shed light on the nature of the Torah and how it must be learned.

6 The Call of Torah - R. M. ...

There is another significance to the Menorah, one which contains a stirring message. The people of Israel have adopted the Menorah as its emblem, for it represents what is most characteristic in us: the illumination of Torah, radiant amid the darkness of the human spirit. When Titus destroyed our Temple, he took the Menorah and had his artists produce a replica over the triumphal arch built in honor of his victory. He deluded himself into thinking that he had extinguished the light of Israel for all time.

The Kabbalists describe the Menorah within the context of the overall plan of the Tabernacle, which follows the plan of the stages of Creation. These stages provide the bridge from purely spiritual reality to the fullest material reality of our world. There are ten *sefiros* [spheres] or fundamental elements which describe the stages of Creation, the higher spheres being the more spiritual, and the lower spheres being the more material.

On the first day of Creation, Hashem made His creative spirit hover over the void, and He created light. In an analogous manner, in the inner chamber of the Tabernacle, the *Shechinah* hovers over the *Aron*, and the Torah which it contains is the light that will illuminate the world. On the second day, the waters of the upper spheres were divided from those of the lower spheres. The Tabernacle marks this separation by a veil, the *Paroches* (Partition) which shall separate for you between the Holy and the Holy of Holies (26:33). Symbolically, these two chambers represent the upper [more spiritual] spheres and the lower [more physical] spheres.

On the third day, the earth produced plants, herbs and fruit trees. In commanding the construction of the Sanctuary proper, the first sacred object the Torah required was the *Shulchan*. It urges man to sanctify the food that nature offers him. On the fourth day the lights in the firmament appeared, corresponding to the seven-branched Menorah of the Tabernacle, symbolizing the light of the Torah and *mitzvos* in man's daily life.

On the fifth day, the animals were created. This corresponds to the sacrificial Altar which consecrates to God our animal instincts, by transforming them into a sweet fragrance to Hashem. On the sixth day, man was created. The moral and

spiritual perfection that man aspires to is represented by the *Kohen Gadol*. His existence is consecrated to the service of God, and he devotes himself heart and soul to the Sanctuary.

Lastly, the holy Sabbath is meant to realize the ideal of holiness in the dimension of time [קדושת הַיּוֹם, the sanctity of a specific time]; it finds its necessary completion in the Sanctuary, which sets up this same ideal in the dimension of space [קדושת הַמָּקוֹם, sanctity of a specific place].

By raising the different elements of Creation to a higher level of holiness, the Tabernacle constituted the completion and the crowning of the work of the six days of Creation (*Shelah*). (See the commentary to *Genesis* 2:3.) It may be noted that the Tabernacle was consecrated for eight days, whereas the fulfillment of the world of nature is represented by the Sabbath and the number seven. The number eight symbolizes the supernatural world, which goes beyond the world of Creation, which was completed in seven days (*Be'er HaGolah*).

ועשית מגורת זהב טהור (כה, לא).

מכל הכלים שהיו במשכן פנימה, הארון, השלחן, מזבח הזהב והמנורה, היתה המנורה הגדולה ביותר בקומתה. קומת הארון היתה רק אמה וחצי, קומת השלחן היתה דומה לו רק אמה וחצי, קומת מזבח הזהב אמתיים, ואילו קומת המנורה היתה י"ח ספחים, היינו שלש אמות וחצי יותר חצי טפח באמת המקדש. ויש להסביר כי גדול קומת המנורה היה צמוד ומכוון בהתאם למטרה המיועדת לה.

הארון שבו היו לוחות העדות שמש סמל של תורה, אוצר הרוח הגשג והבלעדי של עם ישראל, אחרי שאומות העולם מאנו לקבל את התורה, והדין הוא, "עכ"ם העוסק בתורה חייב מתת" (סנהדרין גט). עליה כתוב, "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", וכן כתוב, "יהי לך לבדר ואין לזרים אתר" (משלי ה). אנו מברכים בכל יום את ה' המלמד תורה לעמו ישראל.

השלחן שמש סמל של שלחן יהודי שמצטיין בדברי תורה הנאמרים עליו כדגון (אבות פ"ג): "שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו

מזבחי מתים שנאמר (ישעיה כח), כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום, אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום שנאמר (יתחזקאל מא), וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'". השלחן היהודי מצטיין כמו"כ בכשרות המאכלים והמשקאות ובברכות הנאמרות עליו, בסעודות של מצוה הנערכות עליו, וביחוד בהארת אורחים עניים המסובים אצל השלחן יחד עם בני הבית. על שלחן כזה נאמר (ברכות גד): "המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו". ויש לומר שהכוונה היא שעי" השלחן שהאריך עליו - "שמתוך כך עניים באין ומתפרנסים" (רש"י) וכן בדברי תורה בשירות ותשבחות לה' הנאמרים עליו, מאריכין ימיו ושנותיו, שגם אחרי הסתלקותו מן העולם יוסיף לחיות בקרב כל אלה שנהנו ברוח ובגשם משלחנו שלפני ה'. ומה הולמים דברי חז"ל שאמרו (אבות פ"ו) ואל תתאוה לשלחנם של מלכים ששלחנך גדול משלחנם.

המזבח של זהב פנימה בהיכל וכמוהו המזבח של נחושת בחצר המשכן, שמשו סמל לאו דוקא בהויית הדם ביום הקדוש ע"י הכהן הגדול, ובהקרבת קרבנות של עולות ושלמים, הטאות ואשמות, אלא ג"כ להקרבות, שאין ספור למנינם, שבני ישראל שופכים את דמם ומקריבים את חייהם מיום היותם לעם ה' עד ימינו אנו, על המזבחות ומקודי האש של שונאינו ומנדינו למען קדושת השם. הכתוב אומר (ויקרא ו), ואת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד ב" כתיב הוא וקרינו היא כלומר הוא האיש מישראל, שבחשכת ליל הגלות מקריב את חייו על קידוש השם, היא העולה - קרבן כליל לה', ואש המזבח תוקד בו - בעצמו, שהוא עולה במוקד האש בההכרזה של, "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", עד הפוקד וזהי הבטחה ה' לא להתיאש כי עוד יבוא בקרבן של ישראל. וביוקר' יח, יז) מובא: "אמרו ישראל כשביהמ"ק היה קיים היינו מקריבים חלבים ואימרין ומתכפרין ועכשיו הרי חלבנו ודמנו ונפשותנו, ושם (ו, ב) נאמר: "אמר הקב"ה לישראל ואת תורת העלה היא העלה, א"ל רבון העולם לפי שעה הקרבנו עצמנו לפניך, אבל - לכשתטיב בדבונך את ציון תבנה חומות ירושלים או תחפץ זבחי צדק עולה וכליל או יעלו על מזבחך פרים" (תהלים נא).

אור המנורה שמש סמל אחד, שעל עם ישראל לצאת מגבולותיו המצומצמים לקיים את התעודה המיועדת לו, המנוסחת בכתוב: "אני ה' קראתיך בצדק ואחזק בידך, ואצרך ואתנך לברית עם לאור גורם, לפקח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר, מבית כלא ישיבי חשר" (ישעיה מב) ושם (מג) כתוב: "עם זו - למטרה זו - יצאתי - עצבתי את צורתו ואת אפיו - לי - למעני בכדי - תהלתי יספורו" - לספר בעולם כולו את מפעלות ה' ואת תהלתו. - ובמד"ר (טו, ח) מובא: "הקרבות כל זמן שביהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הגרות לעולמי משמעות כפולה יש להמלה לעולם, כי אור ישראל יורה לעולם לנצח נצחים, וכן שעל עם ישראל מוטל תפקיד גדול ביותר, להבהיק את האור

לכל העולם ומלואו יושבי חשך וצלמות. חז"ל (פסחים פו) אמרו: "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", כלומר שיקיימו את תעודתם להיות אור לגוים, להבהיק בכל תפוצותיהם את אור ה'. ובשבת (כב) נאמר, וכי לאורה הוא צריך? אלא עדות היא לבני עולם שהשכינה שורה בישראל".

לפיכך היתה קומת המנורה גדולה יותר משאר הכלים שבמשכן פנימה, אשר שמשו כאמור לעיל, כסמלים רק לעם ישראל אשר ה' בחר בו מכל העמים, משא"כ אור המנורה צריך להתפשט למרחקים רבים להאיר לארץ - כולה - ולדרים עליה בכל קצותיה.

כתב רבי אהרן בנו של הגאון החפץ חיים זצ"ל; ארשוק רעיון נפלא ששמעתי מאבי זצ"ל אודות הגאולה העתידה שהיא בזכות התורה.

כידוע כל הכלים שהיו בבית המקדש יכול היה משה לעשות בנקל, אבל כשהגיע למנורה נתקשה ולא היה יכול לעשותה, עד שאמר לו הקב"ה השלך את הזהב לאש ותיעשה המנורה מאליה, לכך נאמר תיעשה המנורה.

צריך להבין במה נשתנתה המנורה משאר כלי המקדש שלא היה יכול משה לעשותה?

מפרשי התורה, המלבי"ם ועוד, אומרים שכל הכלים שהיו בבית המקדש

רומזים על דברים נעלים ונשגבים. לדוגמא: הארון הוא רמז לחכמה העליונה, שאין האדם יכול להגיע אליה, אלא על ידי רוח הנבואה. השולחן, עם לחם הפנים שעליו, רומזים לחיים הגשמיים של עם ישראל. המזבח הוא המתווך בין ישראל לאביהם שבשמים, כך גם המנורה היא נר תמיד של עמנו ורומזת על הקיום הנצחי של עם ישראל.

הזוהר הקדוש כותב שהקב"ה ציוה את המלאכים לעשות מנורה ברוקע ולהציגה מול המנורה בבית המקדש ובשעה שהדליק הכהן את המנורה שלמטה היתה נדלקת המנורה של מעלה. ז"ל "בשעת דכהא אתכוין לאדלקא בוצינין דלתתא כדין בוצינין עלאין נהרין (זהר ח"ג קמט א) זה היה האור שהאיר את דרכי החיים של עם ישראל, לכן בשעה שאמר הקב"ה למשה לעשות את המנורה, את נר התמיד הרומז לקיום הנצחי של עם ישראל, השקיף משה ברוח הנבואה שלו וראה שיבואו תקופות ארוכות של חושך ואפילה לעם ישראל ומליונים מאחינו בכל ארצות פזויריהם יהרגו באכזריות נוראה בכל מיני מיתות משונות ועם ישראל יתיאש מן הגאולה.

זה הכוונה שמשם התקשה והתחיל להקשות קושיות עצומות: רבונו של עולם, איך יכול אני לעשות מנורה באספקלריה המאירה, הרי עתידו של העם הוא שרשרת של תקופות ארוכות של דם ואש ותימרות עשן?

השיבו הקב"ה, השלך את הזהב לאש ומאליה תיעשה המנורה, כי לא למראה האדם ישפוט השי"ת, אלא דוקא בתקופות של אש נוראה, שלפי השכל האנושי הרג הוא ואבדן ואין מוצא ממנו, דוקא משם תאיר שמשו של עם ישראל, עת צרה ליעקב וממנה דוקא יושע דוקא מתקופות אלו תצמח הגאולה.

תפקידנו בזמנים החשובים של דמדומי עקבתא דמשיחא, להדליק את מנורת התורה של מטה כדי שנוכל לקוות לשפע האור האלקי מלמעלה.

12 עיון חושב - ר' אליהו

ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתוריה ופדויה ממנה יהיו (כה, לא).

וברשי: "תיעשה המנורה - מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הכבר לאור והיא נעשית מאליה".

מה היה כל כך קשה למשה רבינו להבין את מעשה המנורה עד שהקב"ה היה צריך להראות לו מנורה של אש (להלן פסוק מ ברשי"א) וגם אח"כ הוא התקשה עד שהיא נעשית מאליה? נראה שמשם רבינו לא התקשה בצורה של המנורה, אלא לדבריהם העליונים שעליהם היא מרומת. הוא התקשה להבין על מה משמשת המנורה כציור

נאן בעולם לדברים עליונים. במנורה יש סודות גדולים שאפילו משה רבינו נתקשה לעמוד על דקותם.

ענין שבעה נרות המנורה הם כנגד שבע הסיפירות מחסד עד מלכות, וכולם מקשה אחת להורות שכולם מקור אחד להם - בסודות אלה ושאר סודות המנורה נתקשה משה וממילא לא היה בצלאל יכול לדעת, ולכן אי אפשר היה לעשות והוצרך להשליך את הכבר לאש שנתא מאליה. גם בצלאל לא היה סתם בעל מלאכה טוב. בצלאל ידע בכל כלי שהוא עשה למה הוא מרמז.

בתורה הכל מדויק. כל כלי המשכן מרמזים לדברים עליונים. גויים גם עשו טמפלים (קתדרלות). ביוון רואים עוד היום את הטמפלים שהם עשו לעבודה זרה שלהם. המלה "טמפל" היא מילה יונית שבאה מלשון "טמניא" שזה כמו "אנטומיה", דהיינו לחתוך, כי כל טמפל של הגויים הוא חיתוך של דבר שמימי הורדתו לארץ (האט אפ-געשניטען אשטיקלע הימל און איר געציט אוף די ערט). כך אומרים הפילולוגים שזהו ענין הטמפלים, אפילו אלו של עבודה זרה, אלא שאלו סתם דברים של "הרגשה כור", אבל אין להם את הדיוק הזה לדעת על פי רוח הקודש למה כל דבר רומז.

במד"ר (טו, ג) מובא, "נתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן עד שהראהו הקב"ה באצבע, מקשה זהב, כלומר, כדקשה היא לעשות, שהרבה יגע בה משה". משה חזה בעיני רוחו את הקשיים הכבדים והרבים מנשוא הכרוכים בהסמל של המנורה להפיץ אורה לכל העולם, והוא ראה מראש שאומות העולם המתאווים לחושך ירדפו בשצף קצף. במשטמה עזה ובאכזריות נוראה את עם ישראל בכדי למנוע החדרת אור בחייהם האפלים משה נתקשה עוד יותר כאשר הקב"ה אמר לו, ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלת נר תמיד" (שמות כז), וכמדודשו: "מה השמן הזה מביא אורה לעולם כד ישראל אורה לעולם" שנאמר (ישעי' ס), "והלכו גויים לאורך" (שהש"ר א. כא). הוא האמין באמונה שלמה שאמנם כן עם ישראל יצליח בהדרגה להיות אורה לעולם, כי החלק הטוב שבתרבות הגוים הושפע בעקיפין ושלא בעקיפין ע"י אור ישראל. אולם הוא גם חזה בעיני רוחו כמה נורא ואיום יהיה המחיר שעמו האהוב ינדקק לשלם בעד מילוי התפקיד הזה להיות אור לגוים, להעלת נר תמיד, זך כתיב למאור, בעד כל טיפה של שמן זית זך, בעד כל רפרוף של אור שיפיצו בעולם, הם יכותתו ויוכתשו ע"י הללו שנוח להם להשאיר יושבי חושך. משה היה מלא פחד ואימה מהחזיון הזה, עד שהקב"ה הראהו באצבע, אצבע אלקים זה אשר יריב את ריב עמו וינקום את נקמתו, ובמלואה תתקיים הבטחתו: "הרגינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצרייו וכפר אדמתו עמו" (דברים לב), והבטחת הנביא ישעיה (יא): "והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנס עמים אליו גוים ירדשו והיתה מנחתו כבוד לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ - כולה - דעה את ה' כמים לים מכסים".

המנורה משמשת גם עתה כסמל מדינת ישראל. על ראשיה, דבריה ומחוקקיה לשוות תמיד נגד עיניהם, כי סמל זה מחייב אותם לעקור מלבם את המחשבה הודונית כי ככל הגויים בית ישראל, זעקת הנביא, והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נתיב כנויים כמשפחות הארצות" (יחזקאל כ), מחויבת לעמוד תמיד בראש מאווייהם, תכניותיהם ופעולותיהם. עיניהם צריכות לפנות תדיר אל מול פני המנורה, מול המשימה היסודית שהיא מסמלת, לעצב את צורת המדינה, ולהדריך את אורח החיים שלה שתשמש מרכז ואוצר של אור רוחני - מוסרי שקווייהם יפוצו למרחקים, לעולם נבון, חשוך ומושחת.

11 אהל ספר שמות משה תרעו

למנורה נתקשה משה ולא היה יכול לעשותה, עד שאמר לו הקב"ה, השלך את הזהב לאש ותיעשה המנורה מאליה, לכך נאמר "תיעשה המנורה". וקשה הדבר, כמה נשתנתה המנורה משאר כלי המקדש, שלא היה יכול משה לעשותה.

ותירץ, הנה מפרשי התורה ובעלי אגדה, וכן המלבי"ם בפירושו על רמזי המשכן אומרים פה אחד, כי כל הכלים שהיו בבית המקדש רומזים על דברים נעלים ונשגבים. לדוגמא, הארון הוא רמז לחכמה העליונה, שאין האדם יכול להגיע אליה אלא על ידי רוח הנבואה. השולחן עם לחם הפנים שעליו רומזים לחיים הגשמיים של עם ישראל. המזבח הוא המתווך בין ישראל לאביהם שבשמים, וכן הלאה. והמנורה היא נר תמיד של עמנו, ורומזת על הקיום הנצחי של עם ישראל. ולפי דברי הזוהר הקדוש, ציוה הקב"ה למלאכים לעשות מנורה ברוקע ולהציגה מול המנורה בבית המקדש, ובשעה שהדליק הכהן את המנורה שלמטה היתה נדלקת המנורה של מעלה. וז"ל "בשעתא דכהא אתכוין לאדלקא בוצינין לתתא, כדין בוצינין עלאין נהרין" (ח"ג קמט-א), וזה היה האור שהאיר דרכי החיים של עם ישראל.

לכן, בשעה שאמר הקב"ה למשה לעשות את המנורה, את נר התמיד הרומז לקיום הנצחי של עם ישראל, השקיף משה ברוח הנבואה שלו וראה כי יבואו תקופות ארוכות של חושך ואפילה לעם ישראל, ומליונים מאחינו בכל ארצות פזויריהם יהרגו באכזריות נוראה בכל מיתות משונות, ועם ישראל יתיאש מן הגאולה. אזי נתקשה משה, התחיל להקשות קושיות עצומות, רבונו של עולם, איך יכול אני לעשות מנורה באספקלריה המאירה כי עתידו של העם הוא שרשרת של תקופות ארוכות של דם ואש ותימרות עשן?

אזי השיבו הקב"ה, השלך את הזהב לאש, ומאליה תיעשה המנורה! כי לא למראה האדם ישפוט ה', אלא דוקא בתקופות של אש נוראה, אשר לפי השכל האנושי הרג הוא ואבדן ואין מוצא ממנו, דוקא משם תאיר שמשו של עם ישראל, עת צרה ליעקב וממנה דוקא יושע. דוקא מתקופות אלו תצמח הגאולה!

ועוד הורה בזה, הגאולה תיעשה מאליה, בכוחו של הקב"ה. לא על ידכם ולא על ידי חסד לאומים. אלא כמו שאומרים בתפלת נחם, "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה". ומי מבלעדיו יכול לפדות את עם ישראל בעת הקץ, בשעה שכל אומות העולם יתנפלו כאריה טורף על עם ישראל להשמירו מארץ החיים. ועלינו להדליק את מנורת התורה של משה, כדי שנוכל לקוות לשפע האור האלקי מלמעלה!

Rashi, quoting a Midrash, tells us that Moses had such difficulty understanding how the Menorah should be made, that Hashem performed a miracle and the Menorah was fashioned by itself. What was it about the making of this particular vessel that presented Moses with so great a challenge?

The Menorah, with its seven branches emanating from a single stem and formed in its entirety from a single block of gold, is symbolic of the wisdom of Torah as well as the seven wisdoms of the world, all of which emanate from a single source. The Menorah alluded to the fact that there is no distinction between the wisdom of Torah and that of science (nature). Everything emerges from Torah, for the sake of Torah.

And that was Moses' problem: How can a mortal man, who is physical and material, possibly grasp such a profound level of unity and wholeness, and fashion this Menorah, which is illuminated by the pure light of Torah?

God told him, according to Rashi, *Throw the block of gold into the fire, and it will be made by itself.*

And how would this response resolve Moses' concerns?

The Torah is compared to fire: *Behold, My word is like fire, the word of Hashem (Yirmiyahu 23:29).* Fire destroys physical substances, while also incorporating them into its flame. The more physical material that is added to the fire, the larger it becomes.

This can be seen as a metaphor for man's relationship with Torah, for it, too, is like a flame that engulfs the individual, purifies him, and makes him, in a sense, a candle to Hashem. In the process he grows, just as a fire grows when it is fed with fuel.

Torah Min HaShamayim

Chazal tell us (*Bava Basra 25b*): "One who wants wisdom he should turn southward [in prayer], and for wealth turn northward." These directions relate to the location of the vessels in the Mishkan. The Shulchan, which represents livelihood and wealth, was situated on the northern side of the Mishkan. The Menorah was situated on the southern side, and represents the wisdom of the Torah.

Chazal tell us that the windows in the Beis HaMikdash (there were no windows in the Mishkan) were unusual in that they were narrow on the inside and widened towards the outside. Standard windows widen (if at all), towards the interior of the structure in order to maximize the amount of sunlight they admit. The windows in the Beis HaMikdash were so shaped to show that the Beis HaMikdash was the source of supernal light, that the light of the world was provided from inside the Beis HaMikdash.

There was even no need for the illumination that the Menorah might have provided in a physical sense. Chazal say (*Shabbos 22b*), "For the forty years that Bnei Yisroel traveled in the wilderness, they traveled using only HaKadosh Baruch Hu's light." They did not need

the light of the Menorah. They used the light of Hashem, the light provided by the *amud ha'eish*, the pillar of fire. What then, was the purpose of the Menorah in the Mishkan? The Gemara states, the Menorah was, "a testimony to the inhabitants of the earth that the Shechinah dwells amongst Klal Yisroel." The light of the Menorah,

ר' משה זילבערטן

ויש להתבונן מה ההבדל אם הראה הקב"ה למשה המשכן בשמים, או הראה את המנורה בהר, והרי שניהם נראו למשה רבנו, והסבר העניין בדרך פשוט הוא, כי ראיית משה בשמים היא ראייה נוחנית טהורה שאין בה ראיית עין אדם כלל, ולזה לא יקרא הכתוב 'תבנית' (שהוא צורה חיצונית הנראית לעין אדם) אלא 'משפט', שהוא הלכות בלבד. ורק לעניין המנורה שנאמר בה 'תבניתם אשר אתה מראה בה' מפרשים רש"י ותוספות שהוריד הקב"ה מנורה של אש והראה למשה בהר סיני כדי שיוכל לראותה גם בעין אדם. ואף בזה לא נאמרה לשון ראייה רגילה שנאמרה לגבי המשכן שראה משה בשמים כמשפטו, אלא נאמרה לשון ראייה מיוחדת 'מראה', שהכוונה הוא שראה משה את המנורה דרך עקיפה, כי אי אפשר לראות בעין בשר מנורה של מעלה.

ועל פי המבואר זכינו לאור חדש על דברי חז"ל שנתקשה משה במעשה המנורה, כי המנורה מסמלת את הדעת, השכל וההיגיון של האדם, ומשה רבנו נתקשה איך יתכן שהיגיון של מעלה ואור של אמת יהיה לו מקום בעולם הזה, ולכן הוריד הקב"ה מנורה של אש להר סיני, והראה לו כי גם דברים רוחניים ונשגבים מאוד יכולים לרדת למדרגת הר סיני, ומשה רבנו אמנם לא ראה אותם בראיה רגילה ממש אלא היה זה בבחינת 'מראה' בהר, דרך עקיפה, ואף לראיה זו נקרא ראיית מעשה המנורה.

ומכאן יש לנו הערה נפלאה עד כמה צריך אדם לשמור את ראייתו בעולם הזה, כדי שיזכה לראות אור רוחני של המנורה הטהורה. והדברים שמחים ומאירים לברי דעת.

מקשה תיעשה המנורה (פרק כ"ה פסוק ל"א)

פירש רש"י מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה עכ"ל. ועדיין לא נתבאר מדוע נתקשה משה במעשה המנורה יותר משאר הכלים. והנה מתוך כלי המקדש, גם הארון וגם המנורה רומזים על התורה ולימודה. מכל מקום חלוקים הם בזה, שהארון מרמז על עיקר מסירת התורה כתינתנה מסיני, ואילו המנורה מרמזת על ענין החידוש והפלפול שבתלמוד תורה, כפי שרב טרפון (ביר צ"א"ב) היה אומר על סברא נכונה "כפתור ופרח", לשון שנלקח מהמנורה. (ע"ע בהעמק דבר ריש תצה כ"ז-ש שהאריך בזה). ונראה דמשום כך לא ניתנו מדות למנורה, כפי שניתנו לשאר כלי המקדש, כי לא ניתן לצמצם ולמרום מעיין המתגבר ועיסה טופחת. החידוש והפלפול משנה צורתה בכל עת.

לפי זה נראה לבאר שמשנה נתקשה להבין את המושג של חידוש בתורה המרומז במעשה המנורה, שכן חדש אסור מן התורה, והמוסיף אות אחת לספר

תורה פסלה. היאך שכל אנוש יוכל להוסיף לתורת ה' תמימה, לזה השיב לו הקב"ה שמאליה היא נעשית. גם כאשר נדמה לאדם שהוא המחודש, יש פה טיענתא דשמיא ומעשה אלוהים. האדם משתדל בכל כוחו ומשליך לאור, ואז הקב"ה מסייע ומאליה היא נעשית (ע"ע מגד יוסף בהעלותך ח"ג).

therefore, is the light of the Torah that radiated first from the Mishkan and later from the Beis HaMikdash, and illuminates the entire world. This connection between the oil burning Menorah and the Torah is so strong that olive oil is symbolic of the wisdom of Torah. Chazal tell us (*Brachos 57a*), "One who beholds olive oil in a dream should expect the enlightenment of Torah."

All this shows that the wisdom of the Torah belongs entirely to Hashem. Torah min HaShamayim – the Torah is Heaven-sent. The Torah is His Torah; it is Divine, a reflection of His Knowledge and only He can give it to us. This is the yesod of Matan Torah. Klal Yisroel had not yet studied the Torah, yet they accepted the Torah and committed themselves to engaging in Torah study in an attempt to understand that initial vision of the essence of Torah.

Kabbalas HaTorah

Torah min HaShamayim is followed by Kabbalas HaTorah; we have to receive the Torah, as it states in Pirkei Avos (1:1), "Moshe received the Torah on Sinai and passed it on to Yehoshua, and Yehoshua to the elders..." This includes both limud haTorah, the diligent study of Torah; and derech halimud, the proper approach to learning Torah. There are klalei halimud, principles that govern the way in which the Torah is elucidated. One of the most widely known sets of such principles is the yud-gimmel middos, the Thirteen Principles of Elucidation, recited as part of Shacharis each day at the end of Korbanos.

Most importantly, there is shimush talmidei chachamim, utilizing the knowledge of Torah scholars. As the Gemara states (Sotah 22a), "One who learned Scripture, and learned Mishnah but did not study under the guidance of talmidei chachamim is an ignoramus." A self-taught scholar will only come to make serious mistakes in his learning and practice of Torah.

We find the same three components represented in the Menorah. The Menorah, which represents limud HaTorah, was therefore transmitted to Moshe Rabbeinu in a way that parallels these three components of Torah study. First was the revelation of the form of the Menorah, just as Torah was first revealed to Klal Yisroel at Har Sinai. Then there was the vision of the Menorah's construction by the malach Gavriel, representing the methods of learning and transmission of Torah knowledge from one generation to the next. Finally, the Menorah came down in a complete form from Shamayim, representing the fact that the attainment of Torah knowledge comes only as a gift from Heaven.

בזה תתישב תמיהה נוספת. רש"י על הפסוק "מקשה תיעשה המנורה" (כה). (א) כתב: "תיעשה המנורה" - מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה: השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה". וא"כ קשה שהרי רש"י בפסוק "וראה ועשה בתבניתם" (כה, מ), כתב: "וראה ועשה" - ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש, ולכאורה מדוע הקב"ה הוצרך להראות לו מנורה של אש אם בעצם נעשתה מאליה?

* אלא, שאם משה רבינו היה אומר: אינני יכול לעשות את המנורה, וגם לא היתה לו שאיפה לעשותה, הקב"ה לא היה עוזר לו. אבל הקב"ה הראהו דמות מנורה של אש ואמר לו: הנה, כך עליך לעשות, תשתדל, שתהיינה לך שאיפות, תרצה לעשות, ואז אני אעזור לך. ע"י שהיתה לפני משה דמות תבנית המנורה, וניסה לעשות כמותה - בזה הראה שהוא רוצה לדעת, משתדל, וכיון שיגע - מצא

• זהו סוד המנורה. את המנורה אף אחד לא יכול לעשות. מה כן צריכים לעשות? להשתדל, לרצות, ואז לעשות בסיועו של הקב"ה. כך גם בלימוד התורה: הקב"ה רוצה מהאדם שישתדל, יעמול בכל כוחו, ואז התורה תינתן לו משמים.

המנורה

המנורה מבטאת את ענין החכמה, ובה לא מצינו כלל מידות!

שכן, הארון מבטא את הלימוד, וזה עיקר היהודי, לעמול וללמוד בכל כוחו, אבל כמה חכמה צריך שתהיה לו? כאן כבר אין מידה, אלא "אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים".

אמנם המנורה שהיתה בבית המקדש גובהה היה שלוש אמות, אבל בתורה לא מצינו שום מידות למנורה וגם מנורה קטנה כשרה. אדם חושב שאם חכמתו מועטת הוא איננו שווה כלום. זו טעות. המנורה הקטנה ביותר - גם היא כשרה, "ובלבד שיכוון לבו לשמים".

מה כן נצרך למנורה? זרועות - קנים; לחפש, לרצות. אדם שלא יחפש, אדם שלא ישאף להשיג את החכמה - לעולם לא ישיגנה. אבל כמה השיג? - לזה אין משמעות.

אדם טוען: 'יש לי בעיה, אני עם הארץ'. ובכן, תלוי למה הוא עם הארץ. אם הוא עם הארץ כי אינו מחפש להיות חכם - באמת זוהי אשמתו, ואז הוא כביכול מנורה פסולה. אבל אם הוא עם הארץ כי לא הצליח, למרות שהשתדל בכל כוחו

- על זה נאמר: "אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים". בשיבות אומרים על כך: בורא עולם לא מונה דפים אלא שעות.

לכן התורה לא נתנה מידה למנורה המסמלת את כח החכמה, כי אם היתה נותנת מידה, אדם היה עלול לטעון: לי אין אפשרות להשיג אורך ורוחב אלו של המנורה, ממילא אינני יכול להאיר. לא ולא! אם למדת והשתדלת, יש לך כביכול דין של מנורה כשרה.

במנורה היה דבר מאוד מיוחד. היא היתה מאירה את כל ההיכל. הארון היה מונח במקום שלו, השולחן בפנינה שלו וגם המזבח היה מונח במקומו ותו לא, אבל אור המנורה היה מתפשט בכל הבית.

כשאדם בא הביתה, עליו להיות בעיקר מנורה. להאיר את כל הבית באור התורה והחכמה. הוא השתתף בשיעור תורה, התמלא אור. כעת, כשנכנס הביתה, עליו לדאוג שהבית כולו יהיה מלא אור, וכאמור, גם מנורה קטנה כשרה!

זאת ועוד, המנורה היתה עשויה מזהב. ומה הדין של מנורה שאינה עשויה זהב? גם היא כשרה. מנורה צריכה כפתורים, פרחים, אבל גם בלעדיהם היא כשרה. שום פרט אינו מעכב במנורה, רק דבר אחד צריך: שתאיר!

נכון, לכתחילה יש להדר ולדאוג שהמנורה תהיה גבוהה, עשויה מזהב, ומשובצת בכפתורים ופרחים - הכל נכון. אבל גם ללא כל אלה המנורה כשרה.

הישגים בלימוד התורה - מתנה משמים

הנה המנורה היתה הכלי היחיד שאף אחד לא היה יכול לעשותה, ואפילו משה רבינו אמרו חז"ל שנתקשה בעשייתה, ומונח בזה רמז נפלא עד מאוד.

חז"ל לימדונו כלל יסודי בלימוד התורה הק': "אמר ר' יצחק: אם יאמר לך אדם: יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין, יגעתי ומצאתי - תאמין" (מגילה ו ע"ב). ולכאורה, מדוע נקט ר' יצחק לשון "מצאתי", היה צריך לומר "יגעתי והשגתי", כלומר ההשגה היא מכת היגיעה.

אמנם, התירוץ הוא: תורה היא דבר כה מקודש, כה עמוק, שאי אפשר לזכות בה אפילו ע"י יגיעה, ורק "כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה" (משלי ב, ו). אלא ישנה הבטחה אלוקית שמי שיתייגע ויעמול בתורה הק', משמים יזכוהו למצוא את מבוקשו, להשיג הישגים בלימוד התורה, אבל רק בדרך 'מציאה'.

A person should not determine his course of action solely for the purpose of the accomplishment. A person is obligated to do that which is demanded of him, and it is for Hashem to bring results. It is incumbent upon man to act, not to accomplish. Any other approach is a declaration that My power and the might of my hand have gotten me all this success (Devarim 8:17). While this injunction literally applies to physical endeavor and accomplishment, it applies to the spiritual as well.

With this we can attain a deepened understanding of Chazal's portrayal of spiritual accomplishment as תוצאת עמל and תוצאת עמל finding. Man's role is that of 'toil', while the results are תוצאת עמל a gift of Hashem, as it were. This idea finds expression in the prayer of R' Nechuniah ben Hakanah, אני עמל ומקבל שכר, I toil and am rewarded (Berachos 28b). For it is for the toil itself that man is rewarded, not for the result. To be more exact, the accomplishment

and attainments are a part of the reward. Chazal tell us: איהו גבור? הכובש את יצרו, Who is strong? He who subdues his evil inclination (Avos 4:1).

On the other hand, Chazal say, אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, Were it not for the assistance of the Holy One, [man] could not conquer [his evil inclination] (Succah 52b). How then can Chazal attribute the subordination of the evil inclination to strength?

The answer is that Hashem's assistance is commensurate to man's efforts. Man battles; God conquers. If man has succeeded in overcoming his evil inclination, it is indeed testimony to his strength.

Rosh proves that Moshe was a גבור, a strong person, from the fact that he singlehandedly assembled the walls of the Mishkan, a feat requiring great strength (Nedarim 38a).

אם כן, צריך האדם לקחת 'פטיש' ולהתחיל בעבודתו, ואפילו אם נראה לו שלא יכול להשלימה עד סופה, ידע שהבורא כבר יראה אין לגמור שתצא העבודה בכי טוב ובשלימות, יכיון שהתחיל אדם או הדבר, תהיה לו סיעתא דשמיא לסיימו, ואפילו אם יהיה זה למעלה מ הטבע שלו.

יסוד גדול זה הוא ההסבר לכך שהצדיקים הגדולים יכלו לעשות יותר מאחרים, שכן חיו בהכרה שהם באמת אינם יכולים לעשות שונו דבר, לבד, ורק הבורא הוא שעושה הכל, ומתוך שהיתה להם שפלות גדולה, וסמכו עצמם על הבורא לגמרי, זכו לסיעתא דשמיא מיוחדו בכל העניינים.

מה שאין כן הרשעים, מתוך שמתגאים בעצמם, וסומכים רק על כוחם הם אינם מתחילים עבודה, אלא אם כן יודעים בעצמם שבכוונתו לגמור ולעשות, ומתוך כך אינם מגיעים לעשיית שום דבר בעבודת ה'.

ככל שאדם צדיק יותר, הוא יותר שפל בעיניו, ויודע שאינו יכול לעשות מאומה, ומתוך כך זוכה לסיעתא דשמיא גדולה יותר, כי בשפלותו נעשה קרוב יותר אל הקב"ה, ובכך מפין יותר כלים להכניס בתוכו את קבלת גזירות הבורא בכל ענייניו.

לכן נאמר יסוד זה דוקא במגורה, ולא בשאר כלי המקדש, משום שהמגורה מרמזת לתורה, כמו שאמרו חז"ל (מסכת בבא בתרא דף כ"ה, ע"ב): "אמר רבי יצחק: הרוצה שיחכים - ירדים, ושיעשיר - יצפין, וסימנין: שולחן בצפון ומגורה בדרום", ע"כ. ועל זה נאמר (משלי ו' כ"ג): "כי נר מצוה ותורה אור", רק התורה היא הנקראת אור, ומכאן רמז שהמגורה היא התורה.

אין הבורא בא בטרוניא על העושה כפי יכולתו

ועשיית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המגורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרזיה כמנזה יהיו: (כ"ה, ל"א)

ופירש רש"י: תיעשה המגורה - מאלה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה:

פירשו המפרשים (עיין בגור אריה למהר"ל, ועוד), שאין הכוונה שלא עשה משה כלום, ונעשה הכל מאליו כפשוטו, אלא שהוא השליך את הזהב לתוך האש כדי לרככו, ואחר כך הקיש מעט בקורנס, ויצא הכל לבד, ועל שם זה נקראת המגורה מקשה, על שם שהוא רק נתן מכה ויצאה המגורה.

והיינו, אומר הגור אריה, שמכל מקום הוצרך משה לעשייתו, כי הבורא ציוה שיעשו זאת ישראל, כמו שאר הפעולות שנעשו מלמעלה, שהיו צריכים לעשייה כלשהי מלמטה. דוגמא לכך הוא קריעת ים סוף, שאף שהיה זה מעשה ה' בשלימות, הוצרך משה לעשות מעשה במטהו (שמות י"ד, ט"ז), וכמו כן כל הניסים והמכות שהיו במצרים, אף שהיו מן השמים, נצרכה עשייה כלשהי מלמטה.

וכא כל זה ללמדנו, שאם האדם אינו יכול לגמור עשיית אינה דבר, הבורא לא יבוא אליו בטענות. עליו לעשות רק את שיכול, והקב"ה כבר יעשה את השאר. זאת משום שאין הבורא בא בטרוניא עם בריותיו (עבודה זרה דף ג' ע"א), ומכל מקום צריך האדם לעשות מה שהוא כן יכול, ולפחות להתחיל לעשות, ואפילו לתת מכה קטנה בקורנס.

וז"ל המדרש (תנחומא פרשת בהעלותך סימן ג'): "דבר אחר, בהעלותך את הנרות, את מוצא שנתקשה משה במעשה המגורה יותר מכל כלי המשכן, עד שהראה לו הקב"ה באצבע.

בשלשה דברים נתקשה משה כו', מקשה זהב, מהו מקשה כלומר מה קשה היא לעשות, שהרבה יגע משה עד שלא עשה המגורה, שכן הוא אומר מקשה תיעשה המגורה, (שמות כ"ה, ל"א).

כיון שנתקשה אמר הקב"ה למשה, טול זהב והשליכהו לאש והוציאנה, והיא נעשית מעצמה, וכפתוריה ופרזיה גביעיה וקניה ממנה, היה מכה בפטיש ומעצמה נעשית, לכך הוא אומר מקשה תיעשה המגורה, יו"ד מלא, ולא כתיב תעשה, כלומר מעצמה תיעשה.

מה עשה משה, נטל את הככר והשליכו לאור, ואמר משה: רבש"ע, הרי הככר נשלך בתוך האש, כשם שאתה רוצה תעשה לפניך, מיד יצאת המגורה עשויה כתקונה, לכך כתיב (במדבר ח' ד') כמראה אשר הראה ה' וגו', כן עשה משה, אין אומר כאן אלא כן עשה, סתם מי עשה - הקב"ה, עכ"ל המדרש.

וליימוד גדול הוא לאדם, שעליו לעשות רק כפי יכולתו, ואין טענה על האדם כשאינו יכול לעשות. הוא צריך רק להתחיל ולעשות מה שהוא כן יכול, ואז הבורא כבר יגמור את השאר, ואפילו אם לא יגמר קובר, לפחות לא תהיה טענה על האדם שלא עשה. כך יוכל אדם להתחיל אפילו בעבודות הקשות ביותר בעולם.

והרי התורה נצחית היא, וכל מה שהיה בכלל קיים גם בפרטות אצל כל אדם.

וכאה התורה הקדושה לרמוז, שאדם הרוצה להבין את התורה ולהשיג את חכמתה באמת, צריך להדריס, היינו לבוא ללמוד מענין המנורה, שהאדם בעצם לא עושה כלום, רק הבורא, וכמו שמשנה לא יכול היה לעשות לבד את המנורה, פך הלומד את התורה לא יכול להבין סודותיה לבדו, רק ע"י סיוע מהבורא יתברך.

וכאמת ענין זה נאמר דוקא במשה, עליו נאמר: "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר י"ב ג), כי מה שהגיע משה למדריגה זו, היה זה על ידי המנורה, שהגיע ללמוד את התורה בשפלות מופלאה, מתוך ידיעה שהוא לא עושה כלום, וכמו שאמר בפירוש בעשיית המנורה, ועל זה נאמר: "הרוצה להחכים ידרים", ללמוד משם שכפי ערך השפלות, כך זוכה אדם להשראת השכינה.

אור תרומה דניאל תיג 30

נעשית בידי שמים היא קרויה על שמו.

כאמור, כל בניין המשכן היה מסכת של "אתערותא דלתתא" מצד ישראל לבניין בית מקודש לשמו של מקום. אולם התעוררות זו יחד עם התמדתה ברצון ובנכונות לעשיה, גורמת לכך הקב"ה סייע והוציא את העניין אל הפועל.

הקב"ה מבקש מהאדם "השלך את הככר לאור" - תעשה מעשה, ואז גם כשזה קשה - "היא נעשית מאליה".

כך הוא בכל אדם ואדם מישראל ובכל מצווה ממצוות התורה, שהרי אין בכוח האדם לקיים כל מצווה בתכליתה ובשלימותה, ואדרבה, לא נתבע ולא נדרש האדם אלא אך ורק כפי שיעור יכולתו, אך מכל מקום אם ישתדל ויתאמץ ויקיים את רצונו כפי שיעור כוחו - יזכה לסייעתא דשמיא כפי שאומרת הגמ' (שבת קצד.) - "בא ליטהר מסייעין בידו".

ובזה יובן הדיוק שנאמר בתורה "ויקחו לי תרומה". וכפי שתמהו המפרשים: הרייצריך היה לומר "ויתנו לי תרומה". אך עפ"י דברי השפת אמת מתבארים הדברים: לאמיתו של דבר, אין האדם נותן מאום, כל מעשה האדם מצטמצם בנדיבות לבו ובהקדשת כל חלקו לשמים. הוא שאמרה התורה "ויקחו לי תרומה" - לקיחת האדם את עצמו ואת נפשו היא המרוממת את הנתינה לשמים.

מדברי חז"ל אנו למדים כי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו אלא כל אחד מחוייב לעשות רק את מה שיש בכוחו, וכן אמר שלמה המלך: "כל אשר תמצא ידך בכוחך עשה" - היינו לפי כוחך ולא יותר. אנו צריכים לעשות רק את המוטל עלינו וכמו שאמר השי"ת (עיינן מדרש שה"ש ה, ג): "פתחו לי פתח כמחט של סדקית ואני אפתח לכם כפתחו של אולם" (ח"ח על התורה).

ובכוונה הדגיש פתח של סדקית (מחט) לומר לך: אמנם כי הפתח הוא קטן, אבל צריך להיות קיים לעולם כפתח מחט, ולא כפתח של בצק שלאחר רגע נסגר הפתח. כן ההשתדלות צריכה להיות בהחלטה גמורה שאף דבר לא יטו'דוהו ושלא יפטר עצמו במעט ויאמר "זה כוחי", שהרי בענייני דעלמא הוא מוכיח את כוחותיו מעל ומעבר.

31 בשערי רצון המועדים נה

עבודת האדם היא הרצון בלבד

כתב בספר שפת אמת שעבודת האדם כבחינת איתערותא דלתתא, הוא רק רצונו לבחור לעלות ולידבק בהשי"ת בלבד, ואח"כ מבחינת איתערותא דלעילא ה' עוזרו להוציא רצונותיו מכאן אל הפועל. ואלו דבריו, "ודאי דבר ברור שאין שום דבר טוב מן האדם רק מהשי"ת. ואל יקשה לך אם כן אין האדם עושה כלום. תשובה על

זה כי עיקר עבודת האדם הרצון שבו, והאדם אשר כל מגמת רצונו לעבדו יח"ש השי"ת משיע לך שיעשה מצוות ומעשים טובים כראוי. וכל מה שהאדם עושה הוא כיון שהיה לו בו מעט יגיעה כחורו של מחט ועל ידי זה עזר לו השי"ת ופותח לו כפתחו של אולם עד שבא לידי מצוה. גם האדם עצמו אינו יכול להשיג מה ממנו ומה מהשי"ת עכ"ל.

33 מרצון האדם נעשה צנור של השפעה מלעילא

מבואר מדברי השפת אמת דכל האיתערותא של האדם היא שההשתוקקות שלו תהיה להתקרב ולעלות יותר להשי"ת מן המדריגה שנמצא בה עכשיו. לזו שראה

אחריה. ועל ידי שפותח להשי"ת פתחו של מחט, הקב"ה עוזר לו לגומרה ולהוציאה לפועל. ורעיון זה תואם עם מה שכתבו הספרים שאותיות רצון הן אותיות צנור. כלומר שה' לוקח רצונו ויוצר ממנו צנור להשפיע לו הכח לגמור מה שמוטל עליו. אבל צריכים לרענן שהפתח הזה, הגם ששיעורו קטן מאד כמחט, בכל זאת נדרש מן האדם ויכוון וטהרה דבה כדי שהשי"ת יכרא מציאות הצנור מן רצונו. והוא כמו שדרש הרבי מקוצק, שאמנם די בכך שפתחו יהיה כפתחו של מחט אך בתנאי שידא פתח המפולש מן הקצה אל הקצה.

רנד דרש מרדכי (שמות כה לא), מה קשה היא לעשותה, א"ל הקדוש ברוך הוא השלך את הזהב לאש והיא תיעשה מאליה.

והקשה לי חכם אחד הלא בתורה נאמר מפורש (שמות לו, כג) ויעש את הקרשים, ויעש את הברית התיכן (שם לה) ויעש את הפרכת (שם לו, י) ויעש את השלחן (שם טו) ויעש את הקנרת (שם יז) ופשוטו של מקרא שיועש את המנורה הוא כמו ויעש את הקרשים.

על האדם מוטל לעשות את שלו

והשבתי לו על פי דברי השפת אמת שהקשה על דברי המדרש הנ"ל, משה נתקשה במנורה והקדוש ברוך הוא הראה לו מנורה של אש ואע"פ כן נתקשה, חקקה על ידו ואע"פ כן נתקשה, מדוע לא אמר לו מיד השלך את המנורה והיא נעשית מאליה.

ותירץ כי על האדם מוטל לעשות את שלו וע"י רצון האדם בלב ונפש באמת נגמר השאר, מה שאינו יכול לעשות נעשה מעצמו. ומסיים השפת אמת וכן הוא בכל מצוה בכל איש ישראל. כי בודאי אין בכח אדם לעשות רצונו יתברך רק כפי רצון האדם נגמר מעצמו, כלומר הכל עושה בורא עולם ותפקיד האדם הוא לרצות לעשות.

משה רבינו ידע כי גם כאשר הוא עשה את השולחן לא הוא עשה אלא בורא עולם, גם כאשר הוא עשה את הקרשים לא הוא עשה בורא עולם עשה, בזה לימדה אותנו התורה, את ההשקפה הנכונה, שנדע שכשם שאת המנורה לא משה עשה כך גם השולחן לא משה עשה, "ויעש", זה הוא כ"ויעש", שנאמר במנורה, מה שם לא עשה משה אלא נעשית מאליה, גם בשולחן הוא כן, כי הכל עושה בורא עולם, תפקיד האדם הוא לייחד את לבבו לרצון קונו ואז הקדוש ברוך הוא מסייע בידו, כיון שרצה לעשות רצונו יתברך.

מראש צורים

אהבה כנגד אהבה

פרשת תרומה

266

על אהבה מופלגת זו שנתגלתה מצד ישראל, שילם הקב"ה באותו מטבע עצמה, בהראותו להם גילוי עצום של חיבה בהשרותו שכינתו בתוכם. דרכה של אהבה שאינה נשארת חד-סטריית, וכיון שנתעורר אהבתם של ישראל, כמים הפנים לפנים, הקב"ה השיב להם על כן בכפליים.

רמז על כך בקיצור ה"בית ישראל" (תשי"ט):

"מאת כל איש אשר ירבנו לבו" - ענין נדיבות הלב אתערותא דלתתא, מעורר איתערותא דלעילא, וכתוב (הושע יד, ה): "אוהבם נדבה", אתגרם לאהוב אוהב

וכעין דברי רש"י כאן - פירש גם עה"פ (שמות ל', י"ג): "זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש, עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה", ופרש"י: "זה יתנו - הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואומר לו כזה יתנו".

ולכאורה צריכים אנו להבין, מדוע נתקשה משה דווקא במעשה המנורה ובמצות מחצית השקל? הלא היו כלים נוספים שמלאכתם היתה מורכבת ובלתי-פשוטה! ואף אם נאמר שמעשה המנורה היה מורכב במיוחד, הלא 'מחצית השקל' בודאי אינו מושג מופשט, ובו לכאורה לא היה צורך בהסברים נוספים!

ונראה לומר, שבודאי לא התקשה משה בעצם עשיית המנורה, או בעצם צורתה של מחצית השקל. כשם שהוא הבין את שאר עניני מלאכת המשכן - הוא הבין היטב כיצד עליו לעשות את המנורה, ובודאי הבין מהי מחצית השקל שצריכים ישראל לשקול. 'קושייתו' של משה - היתה אחרת לחלוטין, ונגעה לרבידים עמוקים יותר בשתי מצוות אלו, וכפי שנבאר.

שכן הנה, המנורה - הלא מרמזת על התורה הקדושה, והאור - מסמל רוחניות, וכפי שאומר הכתוב (משלי ו', כ"ג): "כי נר מצוה ותורה אור". ומעתה, התקשה משה

רבינו, כיצד ניתן להביא זהב שהוא סמל החומריות - ולהשתמש בו למלאכת הכלי אשר כל כולו רוחניות? הכיצד יבטא הזהב - את רוחניותה של המנורה?

וכמו כן התקשה באשר למצות מחצית השקל, לגביה נאמר בפסוק (ל', ט"ו וט"ז): "לכפר על נפשותיכם". משה רבינו בודאי ידע היטב מהי מחצית השקל, אולם הוא לא הבין כיצד באמצעות כסף שהוא חומרי במהותו - יכולים ישראל לכפר כפרה רוחנית על נפשותיהם?

זו היתה 'קושייתו' של משה רבינו, ועליה השיב לו הקב"ה באמצעות דוגמה שהביא לו מן האש, כאשר הראה לו מנורה של אש ומחצית השקל של אש.

שכן גם האש, כמו הכסף והזהב - נוטה לשני צדדים: מן הצד האחד - הרי היא מארבעה אבות ניקיון, וביכולתה להרע ולהשחית - השחתה אשר כמעט אין דומה לה. כי תצא אש, ומצאה קוצים, ונאכל גדיש - כח ההשחתה של האש הינו בלתי נתפס ובלתי נשלט. אולם מאידך - האש הינה כלי יסודי אשר בלעדיו יתקשה האדם בתיקון מזגותיו, ואף היא משמשת לחימום מיטיב עם הבריות, ומאירה את דרכם בחשיכה!

כדומה לאש - הסביר הקב"ה למשה רבינו - גם הכסף והזהב יכולים ליטות לשני קצוות: מחד גיסא - יכולים הם להיות גשמיים וחומריים, ואף למשוך את האדם אל תהומות החומר העכור. אולם מאידך גיסא, אם משתמש האדם בכספו ובוזהבו למטרות נעלות, רוחניות - הרי שבכך מרומם הוא את העצם החומרי שבכסף ובוזהב, והחומר הזה יכול לכפר על נפשו ואפילו להתרומם לדרגה בה גבוהה עד שיהיה ראוי להשראת השכינה!

ואנו, צריכים להפיק את הלקח ולזכור את המוסר. עלינו להבין, כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו - יכול לבוא לידי שימוש לצורך רוחני של עבודת ה'! הבחירה הינה איפוא בידנינו: האם ננצל את המשאבים החומריים שניתנו לנו - בכדי לעלות ולהתעלות באמצעותם, ואז נתקדש אנו ויתקדשו הם עמנו, או שמא נשקע אחריהם בתהומות החומר - ואז נמצאו כל הצדדים נפסדים!

realms of sacred and temporal, or, in the modern vernacular, Church and State; the Torah regulates all aspects of life, and demands purity in all of them. Indeed, the requirement that the entire, very intricate Menorah had to be hammered out of one ingot of gold (vs. 31, 39) symbolized the indivisibility of the Torah; a Jewish life must be constructed entirely from one set of values. It may not be a hodge-podge of separate bits and pieces, grafted together to suit anyone's convenience. All areas of life must derive from the same set of values.

אך לא רק תורה נשפע לנו מה'ארבע אמות של הלכה', אלא גם שפע גשמי. הרמב"ן בפירושו על ענין השולחן (כה. ד) מביא תחילה את לשון רש"י: זר זהב, סביב סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה הוא, כמו שאומרים שולחן מלכים, לשון רש"י. לאחר מכן כותב הרמב"ן כי אכן כן הדבר:

זה סוד השולחן להשפיע עושר וגדולה. כי ברכת ה' מאז נברא העולם אינה באה יש מאין, אלא עולם כמנהגו נוהג, ורק כאשר יהיה שם שורש דבר, אז תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כמו שאמר אלישע לאשת עובדיה (מ"ב. ד. ב) הגידי לי מה יש לך בבית, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, וחלה הברכה על אסוך זה ומילאה את כל הכלים ששאלה מן השכנים, וכן מצינו באלהיה הנביא שכד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר (מ"א. י. טז), כי היכן שיש שורש דבר אפשר לברכה לחול, וזה הוא סוד השולחן, שע"י הלחם הפנים שעליו תחול הברכה, ומזה יבוא השובע לכל ישראל.

על דרך זה מצינו גם במדרש (תנחומא תצוה יג), הובא בדעת זקנים מבעלי התוספות (שמות כט, א), על מה שניבא הנביא (חגי א. א) שישגיע זמן שבו זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין לשבעה, שתו ואין לשכרה, לבוש ואין לחם לו. מתי יהיה אותו הזמן? זרעתם הרבה והבא מעט - משבטלו המנחות, אכול ולא לשבעה - משבטלו לחם הפנים, שתו ולא לשכרה - משבטלו הנסכים, לבוש ולא לחום לו - משבטלו בגדי כהונה.

רואים איפוא מכך מבט חדש על כל הבריאה, "אן אנדער אפטייטש אין דעם גאנצן בריאה".

כל דבר שברא הקב"ה בעולם לא בראו אלא בשביל להשתמש בו לצורך הקדושה. הכל הוא לצורך גבוה, שיתגלה על ידו כבוד שמים כראוי.

במדרש איתא (ש"ד. לה. א): הרבה בריות ברא הקב"ה בעולם והיו ראויים להגנו אחר החטא כשם שנגזו אור ששת ימי בראשית, ולא נגזו מפני כבוד הקב"ה, ואיזה זה זהב. אמר רבי שמעון בן לקיש לא היה העולם ראוי להשתמש בוזהב ולמה נברא בשביל המשכן

ובשביל בית המקדש, ואף הארזים היו ראויים להגנו ולא נגזו. אמר רבי חנינא לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים אלא לא נבראו אלא בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק.

הרי שכל מה שנמצא בעולם הוא רק בשביל שישתמש בו לקדושה ויפיקו ממנו כבוד שמים.

כל דבר שמתקיימת בו מטרה זו, ויוצא ממנו כבוד שמים כנדרש, הינו מתרבה בעולם ונשפע ממנו שפע רב, ועל ידי זה כל הנבראים נהנים מכך, בבחינת משולחן גבוה קא זכי.

לכו. בזמן שהיו מנחות ולחם הפנים, נסכים ובגדי כהונה, שאז יצא מהם הכבוד שמים הרצוי, נשפע מזה שפע רב להיות אוכלים ושבעים וכיוצא, לא כן משניטלו המנחות ולחם הפנים, שחסר הכבוד שמים, אי מגיעים חלילה למצב של זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין לשבעה, וכו'.

כיום, שאין לנו בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, שכל ההשפעות של כל הבריאה מגיעים דרכם, כאמרם ז"ל (ברכות יז. ב) כל העולם כולו ניזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בלב חרובין, כלומר, בגלל שיש צורך בקב חרובים עבור חנינא בני, ניזון מכך מקיאל כל העולם כולו.

נמצא אם כן שלא רק השפעה רוחנית אנו מקבלים מהד' אמות של הלכה, ששם מתקיימת קבלת התורה תמידית מנותן התורה, אלא כלל ההשפעה בעולם בכל הענינים כולם מגיעה באמצעות אותן ד' אמות של עוסקי התורה. הם ממשיכים ההשפעה לכל העולם כולו.

כמה מוטל עלינו איפוא לחזק את הד' אמות של הלכה, לתמוך בהן לבל ימוטו. רק אז, כאשר הד' אמות הן איתנים, נשפעת ההשפעה לכל העולם.

The Menorah, whose flames were fed by the purest oil of the olive, symbolized the illumination of the intellect. It was placed near the southern wall of the Tabernacle, opposite the Table on the north. The Ark, hidden behind the Paroches (26:33-35), was equidistant from both. Thus, the Ark, containing the word of God, cast its spiritual emanations, as it were, upon the Menorah and the Table, which represented intellectual achievement and material prosperity. This symbolized the conviction that both our spiritual and temporal lives must be guided by, and work to serve, the dictates of the Torah. Jewish life cannot be compartmentalized in the